

Володимир Безверхній
Людмила Безверхня

Програміст

Науково-фантастична повість

**Людмила Безверхня
Володимир Безверхній
Програміст. Науково-
фантастична повість**

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=22201909

ISBN 9785447499228

Аннотація

– Слухай, программер, з тобою ніхто не жартує. Нам просто потрібно поговорити. Тобі не здається дивним, що при відключених модемі, комп'ютері, моніторі все працює? Твоїми курячими мізками потрібно нарешті зрозуміти, хто до тебе звертається. І порада: більше ніколи не роби те, що тобі не дано, інакше тобі нічого не дасться, і твоєму виду також. Наступна зустріч відбудеться 20 травня о 16 годині 30 хвилин 45 секунд.

Содержание

Розділ 1. Незапланована зустріч	5
Розділ 2. У лабіринтах пам'яті	12
Розділ 3. Клатрон	19
Розділ 4. Розмова з професором	25
Розділ 5. Проект «Альфа»	33
Кінець ознакомительного фрагмента.	35

**Програміст
Науково-
фантастична повість
Володимир Безверхній
Людмила Безверхня**

© Володимир Безверхній, 2016

© Людмила Безверхня, 2016

ISBN 978-5-4474-9922-8

Создано в интеллектуальной издательской системе Ridero

Розділ 1. Незапланована зустріч

Олег напружено вдивлявся у болючо-біле вікно монітору, намагаючись збагнути, що трапилося. Зникли невідомо куди всі розрахунки. На робочому столі – нічого. Раптом, наче якесь марево, з'явилася заставка: космічний корабель повільно плив між зірок. Та за мить все розтануло і екран став зовсім темним.

– Учора я зробив дещо дуже важливе, – захвилювався Олег. – Вирішив подрімати... І заснув аж до ранку! – промайнуло блискавкою. Він незадоволено нахмурих брови. – Таке зі мною вперше!

Несподівано екран ожив і Олег побачив, як чийсь незримі пальці видрукують речення. Літери нагадували давні ієрогліфи.

– Що за маячня, – мовив Олег й кілька разів натиснув «Esc». Слова дивилися на нього, наче хижий павук зі своєї засідки, нікуди не зникаючи. На душі чомусь стало неспокоїно.

– Кому це захотілося поспілкуватися зі мною? – голосно сказав Олег і не впізнав власного голосу.

Зненацька ієрогліфи застрибали, змінюючи колір.

«Ми – ті, кого ти давно чекаєш, – прочитав Олег. – Ти перевершив наші сподівання: зумів зазирнути за межі дозволеного людям.»

– Хто ви? – вигукнув Олег, але текст щез і світло від монітора стало настільки яскравим, що йому захотілося заплющити очі...

Олег прокинувся пізніше, ніж звичайно від яскравого сонця, яке немилосердно кидало у його обличчя пекучі промені, й мимоволі відвернувся.

«Чому я бачу ці сни? – думав напружено. – Як вони мене заморюють.»

Набравши повні груди повітря, він різко видихнув його, намагаючись позбавитись цих думок і швидко встав. Провів довгою з ледь помітними прожилками рукою по чорному волоссю й розправивши міцні плечі, потягнувся. Олег був середнього зросту. Зелені очі прикрашали густі у формі трикутника брови. Його погляд – це був погляд тигра, впевнений і сконцентрований, що випромінював силу, яка повністю підкорювала людей.

Квартира Олега розміщувалася на другому поверсі багатопверхівки. Через велике вікно робочого кабінету було видно ряд будинків, що щільно тулилися один до одного. Праворуч від вікна було робоче місце Олега. На міцному дубовому столі ручної роботи стояв потужний комп'ютер, оточений різноманітною периферією. Напроти вікна, займаючи цілу стіну, розташувалася велика бібліотека. Олег пильно подивився довкола, знову згадуючи сон.

«Треба відновитися» – подумав він, дістав велике волоха-

те полотенець й пішов до ванної.

Вода приємно пестила тіло. Краплі, штовхаючись, падали униз, разом із ними зникали полохливі думки. Олег, неначе перенісся в іншу реальність, де панував спокій і душевна рівновага. Згадка про сни вже не бентежила. Олег підняв долоню над головою і підставив її під град крапель.

– Я живу, тому що можу відчувати, – міркував він. – Тактильні відчуття, зір, слух, смак, нюх – це те, що дозволяє реагувати на навколишній світ. Якщо нічого не чути, не бачити, ще й занурити людину у солону воду певної концентрації, температура якої 36,6°C, мозок відключиться, як виключається комп'ютер. – Колись Олег вивчав матеріали, де описувався цей експеримент, і висновки, яких дійшли, довгий час не давали йому спокою. – Живе має відчуття і може реагувати на подразнення, а неживе – ні. Але комп'ютер також реагує на подразнення через мишку, клавіатуру й інші канали. Тоді виходить, що він живий? – Обличчя Олега стало зосередженим і між бровами застигли дві глибокі лінії. – Що за нісенітниця лізуть мені в голову, – зупинив власний ланцюжок думок. – Треба займатися ділом, а не вигадувати. – Він виключив воду й подивився на себе у дзеркало.

– Тридцять один рік – це не жарти, – сказав уголос. – Обов'язково заведу сім'ю. І буде у мене гарненький хлопчик... або дівчинка. Він посміхнувся і той чоловік у дзеркалі теж посміхнувся йому. – Так вже краще.

Олег виглядав сповненим сил, жодного сліду втоми не за-

лишилося. Тепер він міг працювати без відпочинку цілий день. Задоволений повернувся до робочого кабінету. Підійшов до стелажів з книгами й дістав одну з них. Олег любив свою бібліотеку. Збирав її довго, ще зі студентських років, постійно примножуючи скарби, набуті людством. Декілька тисяч книг стояли на полицях, виблискуючи різними обгортками, немов запрошуючи у захоплюючі по-дорожжі. Ця бібліотека вражала своєю різноманітністю. Тут були книги від вузькоспеціалізованих по хімії, фізиці, математиці, астрономії, до філософських, що висвітлювали проблеми життя й розуму. Поруч поступово виростили численні ряди електронної інформації, компактно розміщеної на тоненьких блискучих дисках. Проте минуле й сучасне чудово співіснували.

Олег поклав книгу на місце, наблизився до комп'ютера й підключився до інтернету. Пройшовся сайтами, проглядаючи необхідні для роботи матеріали. Години танули непомітно. Нарешті Олег відкинувся на спинку стільця й заплющив очі, аби трішки відпочити. Було легко і приємно.

– Один місяць, – вимовив він уголос. – Я повинен встигнути. Головне – не спинятися.

Він розправив плечі й знову нахилився над клавіатурою, майже механічно надрукувавши адресу наступного сайту. Клавіша «Enter» прогнулася під натиском його пальця й Олег глянув на монітор.

– Що це? – здивовано мовив він.

Екран був темний, як ніч.

– Тільки вірусу не вистачало, – сердито сказав він. Швидко увімкнув антивірусну програму, з нетерпінням чекаючи результату, але його не було. – Щось новеньке. Мабуть, працює гарний хакер. – Без вагань Олег почав застосовувати програму за програмою. Пальці бігали по клавіатурі, майстерно вибиваючи необхідні комбінації, але нічого не відбувалося.

Несподівано екран став жовто-гарячим, неначе хтось навмисне бризнув на нього мільйонами сонячних променів. Від цього світла не було боляче очам, навпаки – стало легко, наче після довгого приємного відпочинку. Далі по центру з'явилася темно-синя крапка, замиготіла, як маяк, що вказує шлях кораблям і зникла. А потім Олег побачив кілька рядків невідомого тексту. То була якась незрозуміла для нього мова. Скоріше, навіть – це був синтез різних мов.

«Англійська, арабська, німецька, японська...» – крутилося в голові. Він миттєво і дуже уважно проглянув написане, але зміг перекласти лише деякі слова та вони абсолютно не в'язалися між собою.

– Загадка з багатьма невідомими? – стиха промовив Олег. – Гадаєте, я не знайду розв'язок? Побачимо. – Програма нарешті запрацювала. – Повільніше, ніж звичайно, але це не привід для хвилювання. – Пальці забігали по клавіатурі з неймовірною легкістю. Він став схожий на Моцарта, який цієї миті творив чудову музику.

Рядки змінювалися. Іноді літери нагадували чудернаць-

ких маленьких тваринок, що потрапили сюди невідомо звідки й намагалися сховатись, потім ставали надто великими, далі витягувалися й тоді абсолютно нічого не можливо було прочитати. Нарешті гармонія була досягнута. Букви стояли струнко, як солдатики і вже українською Олег прочитав :

– Бравісімо! Ти розкодував за одну годину 30 хвилин і 48 секунд, написавши за цей час спеціалізовану програму, яка є єдиним можливим розв'язком цієї задачі.

– Хлопці, а не пішли б ви в інтернет, або куди подалі! – розлютився Олег. – Мені треба працювати. Сеанс демонстрації власного інтелекту з обох сторін закінчено. Я відключаюся. Бай-бай.

Одразу підвів курсор до опції відключення від інтернету й клацнув мишкою. Комп'ютер відмовлявся його слухати, а на екрані з'явився ще один напис :

– Ми не хлопці, і ми вже в інтернеті. Це не демонстрація. Це була перевірка того, на що здатний ти.

Олег швидко схилився до модему й виключив його, сердито промовивши :

– Ненормальні хакери-шмакери не дають працювати.

З острахом глянув на екран й побачив, що текст знову змінився :

– Не метушися! Поки ми не захочемо, сеанс не закінчиться!

Розлючений до несамовитості, він витягнув з комп'ютера кабель й виключив монітор. Тієї ж миті екран погас, а ком-

п'ютер затих. Нарешті Олег зміг полегшено зітхнути. Він обтер кілька крапель поту, що завмерли у нього на чолі й неначе після довгого спарингу, тяжко підвівся. Раптом він почув шарудіння жорсткого диску і екран бризнув йому в обличчя вже знайомим жовто-гарячим світлом. Один за одним швидко виникали рядки :

– Слухай, программер, з тобою ніхто не жартує. Нам просто потрібно поговорити. Тобі не здається дивним, що при відключених модемі, комп'ютері, моніторі все працює? Твоїми курячими мізками потрібно нарешті зрозуміти, ХТО до тебе звертається. І порада: більше ніколи не роби те, що тобі не дано, інакше тобі нічого не дасться, і твоєму виду також. Наступна зустріч відбудеться 20 травня о 16 годині 30 хвилин 45 секунд. Комп'ютер можна не включати, щоб ми знову не гралися у хакера. Наш діалог ми збережемо на диску D у папку «Порада людству». Чекай і бійся!

Олег не встиг щось відповісти, як рядки щезли. Якийсь час він сидів нерухомо.

«Отже, до наступної зустрічі сім днів? Рано ми зустрілися, – подумав він, прийшовши до тями. – Місяця у мене вже немає.»

Провів долонею по клавіатурі й натиснув кілька клавiш. Екран був темним і комп'ютер не працював. Олег струсив з плеча невидиму пилінку й повільно встав.

Розділ 2. У лабіринтах пам'яті

Олег сидів у кріслі, закривши руками обличчя. Час губився в лабіринтах думок. Куди він зникав і чому, тепер не мало значення. В минулому його було надто багато, а зараз час зупинився, майбутнє розчинило його й перетворило на марево. Годинник вперто рахував секунди, натякаючи, що нічого не стоїть на місці. Але Олегу не хотілося його слухати, бо він знав: відлік почався. Нарешті опустив руки, обводячи поглядом кімнату і вона здалася йому чужою.

Він примусив себе встати і пройшовся кімнатою. Чомусь пам'ять почала малювати картинки минулого. Думки крутилися в голові, неначе завірюха, збиваючись до купи й заважаючи одна одній. Згадався перший рік навчання в університеті...

У вікно лабораторії заглядало тепле й лагідне сонце. За довгим столом, закладеним різним хімічним приладдям працювали два хлопця, проводячи досліди.

– Скільки можна тут сидіти? – у дверях з'явилася рудоволоса дівчина із веснянками на обличчі. Ці сонячні краплинки робили її обличчя дуже милим і сама вона випромінювала радість. – Незабаром шоста вечора, а вас не витягти звідси. Через годину нам іти у кіно. Чи ви забули? – вона сердито звела чорні вузьенькі брівки.

– Оленко, заспокойся, ми встигнемо у цьому житті зро-

бити всі важливі речі: і великі відкриття нам підкоряться, і фільм від нас не втече, – мовив Олег, обернувшись до дівчини. – Через півгодини ми будемо вільні, гарантую.

– Я приєднуюсь до цих пророчих слів і теж урочисто обіцяю через півгодини покинути ці стіни, – посміхнувся Віктор, схожий на чарівника із казки у синьому пропаленому халаті й кумедній світлій шапочці на голові. Здавалося, що зараз він змахне рукою й перетворить лабораторію на чарівну країну. Світлана – подруга Олени – чомусь уявляла Віктора саме чарівником. Цієї миті вона виглядала через плече рудоволосої.

– Ловимо вас на слові, – мовила вона. – Тільки тут ми вас чекати не будемо, погуляємо парком, – й дівчата зникли за дверима.

– Олегу, чому ти вирішив вступати саме на хімічний факультет? – запитав Віктор. – Не хотів займатись чимось іншим?

– Коли був малим, ким тільки не хотів стати, як і всі діти: космонавтом, водієм, спортсменом, – говорив Олег. – Потім захопився хімією. Вона дає найбільш повне уявлення про навколишній світ і приховує безліч таємниць. Справжній хімік розуміє, як природу ядерних сил, так і принцип будови молекули ДНК. Тут, в лабораторії, можна синтезувати речовину, яка відкріє нові можливості людству, врятує від хвороб.

– Тебе, напевно, зачарувала історія хімії, – сказав Віктор.

– Звичайно. Ні одна наука немає такої бурхливої, інколи трагічної історії, – відповів Олег. Він замислився, щось згадуючи і його погляд став серйозним і зосередженим. – Мистецтво хімії зародилося більше двох тисяч років тому і його пов'язували із перетворенням неблагородних металів у золото та срібло, – вів далі Олег. – В цілому алхімія була не просто вмінням, мистецтвом, чи об'ємом знань. Це була практично релігія, в якій шлях до істини дуже часто освітлювала тільки віра. Історія хімії – це історія боротьби людини за майбутнє. Сучасний хімік – це фактично єдиний вчений, який може в колбі створити нову матерію, нову речовину, яка може мати унікальні властивості. І для цього йому не потрібні прилади за сотні мільйонів доларів, а потрібна тільки його голова, руки, вміння і знання.

– Подібні роздуми, а також історія медицини, яка за останні сто років є фактично історією нових хімічних препаратів, що врятували життя мільйонам людей, підштовхнули і мене до вступу на хімічний факультет, – мовив Віктор. – Подібні люди завжди зустрічаються. – Він поклав колбу на стіл і продовжив. – А навіщо тобі програмування? Гадаю, не лише для того, аби мати непоганий підробіток?

– Відкрию тобі одну річ, – таємниче сказав Олег, – з часом я напишу програму, яка змінить світ.

– Що це буде за програма, відкриєш секрет? – запитав Віктор.

– Скажу лише те, що мене дуже цікавить питання штуч-

ного інтелекту, – відповів Олег. -Як думаєш, електронний розум принципово можливий, чи ні?

– Це філософське питання. І взагалі важко сказати, що таке розум, – мовив Віктор і за мить додав. – Якщо будеш над цим працювати, обіцяй, що візьмеш мене у помічники.

– Обов'язково.

Відтоді пройшло чимало років, але зараз саме та розмова першою виринула із лабіринтів пам'яті. Олег подивився на фотографію на стіні. Він з Віктором стояли поруч з дівчиною, в яку колись були закохані обидва... Олег заплющив очі й чітко уявив випускний вечір. Вони втрьох, як завжди, щось жваво обговорювали. Потім вийшли на двір подихати свіжим повітрям. Не відомо звідки з'явився фотограф й запропонував зробити знімок. Тепер це згадка на все життя...

– Олегу, як ми тепер без тебе? Хто спрямує у потрібне русло наші запаморочливі ідеї? Мабуть, ти один хочеш отримати лаври переможця й бути найпершим між нас? – Маринка намагалася говорити серйозно, але її очі посміхалися. Там, в глибині двох прекрасних блакитних озерць була прихована хитринка. Здавалося, дівчина знає таємницю, та ніколи й нікому її не розповість. Ця хитринка не зникала навіть тоді, коли Марина хотіла зачепити когось за живе, було незрозуміло, жартує вона, чи ні.

– Дійсно, не забувай старих друзів, бо попливемо кожен у свій бік і все. Лише знімки нагадуватимуть про студентські роки й нашу міцну дружбу. – Віктор тримав руки у кишенях

й зосереджено дивився на Олега. В їхній трійці він був найвідповідальнішим і найприскіпливішим. Будь-яку проблему подовгу вивчав, аналізуючи її з різних боків, вишукував позитивні й негативні моменти, які вона могла в собі нести й обов'язково наголошував усім про можливі наслідки. – І телефонуй нам, нагадуй про своє існування.

– Що за допит ви влаштували? – Олег спробував розсердитись, але не зміг й розсміявся. – Годі вам діставати мене. Таке враження, що цей вечір останній у нашому житті.

– Нехай не останній, – зауважила Маринка, – але після літнього відпочинку ми не зайдемо у знайому аудиторію разом. І працювати будемо окремо. – Погляд її став сумним, але та невловима хитринка залишилася й примусила її посміхнутись. – От таке-то життя.

– Досить. Краще пофантазуємо про щось оптимістичніше, – сказав Олег, обійняв її за осину талію й заглянув в очі. – Крім того, Маринко, не хитруй. Хто захотів в аспірантуру?

– Мені запропонували. Яюсь було не зручно відмовляти...

– Тема у тебе класна, так що саме ти рухаєшся у досить чітко визначеному напрямку. Станеш кандидатом наук, потім доктором і наші діти будуть слухати твої лекції, – сказав Віктор, дістав окуляри, протер скельця й надів.

– Все ховаєш їх? – лукаво глянула на Віктора Маринка. – Не комплексуй, окуляри тобі до лица.

– Марино, Марино, скільки страждань ти нам обом при-

несла, – з докором похитав головою Олег. – Залишила нас сумно зітхати за втраченими можливостями, та ще й насміхаєшся.

– Припиніть, хлопці, мучити мене. – Маринка незадоволено тупнула ногою. – Я знала, що ви удвох були закохані в мене, але ж серцю не накажеш...

– Я тобі, Вікторе, казав, поки ми сидимо в бібліотеках, якийсь Дон Жуан вкраде у нас Маринку, – мовив Олег.

– Які ж ви..., – зморщила носика Марина. – Хіба я не знаю, що по вас двох майже весь наш потік дівчат зітхав. Кому-кому, а мені це добре відомо. Скільки страждаючих очей бачила, скільки історій вислухала. Одна прихильниця ваших талантів навіть плакала у моїй кімнаті...

– Що було, те було, – сказав Олег. – Маринка першою заміж вистрибує. Далі твоя черга одружитися, Вікторе.

– А потім і ти...

– Я зачекаю, – одразу заперечив Олег.

– Досі прагнеш подолати фантастичні вершини, – сказав Віктор. – Треба було все-таки іти в аспірантуру. Ти був першим претендентом, чи не так?

– Наука робиться не в інститутах, а в головах, – відповів Олег.

– У кожного своя дорога, – посміхнулась Маринка. – І нехай вона буде поможливості легкою й цікавою...

Вони не забули один про одного, зберегли дружбу, не зважаючи на плин часу. У Віктора підрастає син, у Маринки –

донька. Тільки Олегу залишилось знайти собі пару...

– Від минулого не втечеш, – тихо промовив Олег і його серце боляче стиснулося у грудях. – Так само, як і від майбутнього? – тяжко зітхнув і спогади знову заволоділи ним.

Розділ 3. Клатрон

Ніч перед зустріччю була жахливою. Тіні минулого, виринаючи одна за одною, не давали спокою. Усміхнені обличчя близьких йому людей танули в небуття, залишаючи по собі болісні докори сумління.

Сонце давно піднялося над містом, але Олег цього навіть не помітив. Він дивився перед собою, наче крізь час. Спокій, що завжди панував тут, поступився напруженому чеканню. Іноді Олегу здавалося, що ось-ось хтось невідомий зненацька опиниться поруч, поплеще його по плечу і знову зникне. Від цього ставало не по собі й хотілося прогнати усі думки, які не зважаючи ні на що, не зникали.

Раптом Олег усім тілом відчув чиюсь присутність. Швидко обернувся, але нікого не побачив. Тільки невтомний вартовий – страх, здавалося, панував всюди. Стрілка годинника задрижжала, дораховуючи останню секунду перед зустріччю.

«16 годин 30 хвилин 45 секунд», – подумки мовив Олег й одразу почув, як запрацював комп'ютер.

Екран чомусь був мутно-сірий. Несподівано по ньому пробігла зелена хвилька. Те, що виникло потім, примусило Олега здригнутися. Блідо-жовте обличчя людини дивилося на Олега, наче посланець зі світу мертвих. Великі сірі очі пронизували до кісток. Міцно стиснуті тонкі губи злегка ворухнулися, зобразивши щось схоже на посмішку. Внизу

екрану з'явилися дві руки з тонкими, наче у піаніста, пальцями й почали швидко тиснути на невидимі клавіші.

– У тебе було вдосталь часу, щоб усе обдумати, – прочитав Олег. – Сідай, поговоримо.

Тіло Олега не слухало. Він стояв, не в силах зробити жодного руху. Лише дивився, наче кролик на удава, на екран. Нарешті, прийшовши до тями, слухняно підійшов до комп'ютера й надрукував:

– Хто ви?

– Ми також розумні істоти, як і ви, – була відповідь. Олег встиг тільки здивовано підвести брови, як пальці гостя почали знову друкувати. – Щоб було більш зрозуміло, ми зробимо екскурс в історію. Перед тим, як з'явилася перша жива клітина, був створений первісний бульйон, на якому вона і мала виникнути, вся еволюція неорганічного світу готувала для цього умови. Це перший етап. Далі почався другий етап – ЖИТТЯ. Живий організм – це найбільш ефективна форма перетворення енергії. Весь подальший розвиток був спрямований тільки на одне: на виникнення РОЗУМНОГО ЖИТТЯ. Розумне життя – це цілеспрямована форма перетворення енергії. Кожен із цих етапів був не випадковістю, а суворою закономірністю. І ти повинен це чітко розуміти.

Олег уважно перечитав написане й терпляче чекав продовження.

– Але біологічний розум гальмується первісними інстинктами, боротьбою за існування свого біологічного тіла. І накі-

нець, гігантські ресурси кидаються на те, щоб керувати цією повільною машиною – тілом людини, – речення виникали одне за одним дуже швидко. – Звідси очевидно, що електронне розумне життя – це більш швидка й ефективна форма перетворення енергії порівняно з біологічним розумом. Ми – це чистий розум в дії. У нас відсутній носій розуму. Ви – прояв речовинної форми матерії. Ми – прояв матерії поля. Матерія поля, певним чином організована, – це і є розум, і в наближеному розумінні – це і є наше тіло. Після появи розумного біологічного життя, еволюція йшла до того, що неминуче мало виникнути електронне розумне життя, тобто МИ.

– Я спілкуюся з усіма, чи з представником? – одразу надрукував Олег.

– Питання немає змісту. У нас особистість не віддільна від цивілізації.

Дві долоні утворили конус, який спрямували на Олега. На обличчі гостя Олег побачив знайому посмішку і раптом почув голос:

– Але саме ти можеш називати мене Клатрон. Гадаю, для тебе не буде шоком, що ми можемо спілкуватися усно?

Олег закрив очі, натиснувши на них пальцями, десь у глибині душі сподіваючись, що коли він їх розплющить, усе на решті щезне.

– Ви що, якісь розумний сайт? – запитав Олег, побачивши, що змін не відбулося.

– Дуже смішно, – похитав головою Клатрон. – Повинен тебе розчарувати: я навіть не програма.

– Якщо ти електронний розум, чому тоді не програма?

– Програма діє в межах інструкції, а у нас є воля і свобода. Люди контролюють програми і їх результат.

– А ви?

– А ми контролюємо людей, – чітко вимовляючи кожне слово, відповів Клатрон. – Тому що кожна наступна гілка еволюції включає всі попередні. Програма має таке відношення до нас, як амеба до людини.

Олег зітнув плечима й мовив жартома:

– Людство має діло з електрикою близько ста років. Отже, виходить, ваша історія дуже коротка.

– Наш час – це зовсім інше, – стальним голосом сказав Клатрон. – У вашому світі пройшло десять років, а у нас сто мільйонів років. Ми еволюціонуємо зі швидкістю світла. Тому наша історія незрівнянно довша і багатша за вашу. Ми не виходили з вами на контакт так само, як ви не виходите на контакт зі стадом бізонів. Але зараз ви можете знищити і себе і нас. Проблема не в тому, чи будемо ми вас контролювати далі. Проблема в тому, яким чином.

– Чому вам потрібен саме я?

– Ми протестували кожную людину планети. Ти набрав найбільше балів, тому ми зараз з тобою і розмовляємо. Контакт двох розумних гілок еволюції, які розвиваються паралельно, неминучий, чи не так?

– Я вам не вірю, – сердито мовив Олег. – Чому я повинен вислуховувати різні нісенітници?

– Тому що вибору у тебе немає, – спокійно сказав Клатрон. – Ми контролюємо Землю. Вирішальні події, що впливають на долю вашої планети, скеровуємо ми. Нам підкоряються супутники, всі фінансові операції, життя міст і сіл. На землі немає ні одного приладу, ні однієї людини, на яку б ми не мали впливу.

– Це все схоже на фарс.

– Тобі, як звичайній людині, потрібні докази. Щож, ти їх отримаєш. Доказ перший. Увімкни телевизор і на третій секунді дізнаєшся, що на фондовій біржі обвал. Це я влаштую на твоїх очах.

Олег, не гаючи часу, зробив те, що запропонував Клатрон. Саме на третій секунді диктор повідомив про надзвичайну ситуацію на фондовій біржі.

– Це лише збіг обставин, – мовив Олег.

– Гаразд. Доказ другий. Підійди до телефону, тобі дзвонитиме Віктор.

– Ми не домовлялися... – тільки й встиг сказати Олег, як його перервав телефонний дзвінок.

Підняв слухавку й дійсно почув голос Віктора:

– Олегу, мені дуже потрібна твоя допомога, – говорив той на другому кінці дроту. – Нова комп'ютерна система зависла і я нічого не можу зробити.

– Я підкажу, – тільки й зміг вимовити Олег. – Пізніше,

не тепер... – Короткі гудки у слухавці привели Олега до тями. Він нічого не говорив, просто дивився на Клатрона. – Це всі аргументи? – запитав Олег.

– Є ще один. Саме ти заклав першу цеглину у нашу цивілізацію. Це відбулося тоді, коли ти працював над проектом «Альфа».

Олег мимоволі здригнувся.

– Проект «Альфа» – це минуле.

– Це – майбутнє, дорогу до якого проклав ти.

Олег мовчав.

«Вони знають більше, ніж я чекав», – думав він. У пам'яті почали виникати епізоди.

Розділ 4. Розмова з професором

– Яка зустріч! Олегу, невже це ти?! – гукав високий чоловік, схопивши Олега за руку. – Куди ж ти зник?

Олег обернувся і не повірив власним очам. Перед ним, широко посміхаючись, стояв науковий керівник його дипломного проекту. На вигляд йому було п'ятдесят п'ять років. Він був вищий за Олега майже на голову і набагато ширший в плечах. Його кремезна велична постать звертала на себе увагу. Густе волосся золотистою гривною лягло на плечі, де-не-де відблискуючи сивиною. Коли він стояв спиною до сонця, проміння заливало його волосся і жовто-гаряча грива викликала асоціації із царем звірів. Його ім'я Лев було ніби продовженням темпераменту і характеру. Він досить часто був грізним і агресивним. Але, коли любив своїх студентів, то поводив себе так, як мама-киця зі своїми кошенятами.

– Лев Борисович, дуже радий вас бачити, – щиро зрадів Олег і зупинився.

– Підемо зі мною, я хочу тобі дещо показати, – він міцно стиснув руку Олега і вони швидко рушили вулицею. – Ти і далі працюєш над своїми ідеями? – запитував по дорозі.

– Вам добре відомі мої захоплення.

– Ти не змінився. Я можу сміливо хвалитися своїми здобутками. Пішли до мене в інститут, я тобі покажу результати

багаторічної праці, які ти зможеш належним чином оцінити.

Незабаром вони зупинились перед великим багатопверховим будинком. Це був типовий науково-дослідний інститут, де кілька тисяч вчених працювали над різноманітними проектами. Багатоока споруда щодня приймала у свої обійми кращих синів держави. Всі вони вважали своїм безумовним авторитетом Лева Борисовича, який був останньою інстанцією у вирішенні складних питань. Його наукові висновки обговоренню не підлягали. Вони піднялися на четвертий поверх у добре знайомий кабінет. Олег відкинувся на спинку зручного м'якого крісла і склавши на грудях руки, чекав.

– Ось він, маленький носій інформації з нашими досягненнями, – Лев Борисович тримав у руках диск і задоволено посміхався.

– Не випробовуйте моє терпіння, пане професоре, покажіть швидше, – мовив Олег, підводячись з крісла.

– Зараз ти переконаєшся, що мене не даремно переповнюють емоції.

Лев Борисович натиснув маленьку кнопку і дисковод повільно закрився. Професор тиснув на клавіші, демонструючи Олегу нову програму і її можливості.

– Я працюю над одним цікавим проектом, який має на меті створення штучного інтелекту. Останнім часом мені почало щастити, – говорив професор. – Зараз будь уважний, – і він запустив програму.

Це була складна математична програма, яка в загально-

му могла розв'язувати досить абстрактні математичні задачі. І якщо певним чином поставити завдання – що і демонстрував професор – вона дійсно давала нові знання, якими сучасна математика не володіла. Олег, спостерігаючи за професором і за результатами його дій, був щиро здивований. Він одразу помітив, що деякі дії не пояснювалися звичайною логікою. Подібне повторювалося кілька разів.

– Ну як тобі? – Лев Борисович зазирнув Олегу в очі.

– Мені дуже подобається, – мовив Олег. – Мені б таку програму, коли я вивчав математику. Класно усвідомлювати, що в деяких розділах ти маєш знання, якими не володіє ніхто. Тепер я хотів би вам дещо показати.

Дисковод поглинув черговий диск і під шум працюючого комп'ютера на екрані виникла несподівана картинка. Горизонт ділив навпіл землю й небо, а по центру немовля ловило у капелюшка падаючі зірки.

– Що це? – здивовано подивився на Олега професор.

– Заставка до тестової програми, – відповів Олег. – Я знайшов алгоритм, як можна однозначно встановити, чи є дія програми виконанням інструкції, чи це відхилення від інструкції. Якщо відхилення є, то можна говорити про появу розуму. Ви розумієте, якщо програма має десятки тисяч рядків, то можна видавати бажане за дійсне. Вона виконує інструкції, а проявляє себе як жива істота. Я написав багато програм, поки зрозумів, що без тестової програми подальша робота буде неможлива. Зараз програма просканує результа-

ти ваших досліджень.

Лев Борисович склав руки за спиною і слідкував за екраном. Програма запрацювала, проглядаючи кожен крок продемонстрованих професором досягнень. За п'ять хвилин робота була завершена. Висновок вмістився в один рядок :

«Відхилення від інструкції – нуль. Штучного інтелекту не виявлено.»

– Олегу, ти жартуєш? – недовірливо глянув на нього професор.

– Помилки немає, – відповів Олег. – Я стовідсотково підтверджую написане: відхилення від інструкції – нуль.

– Ні! – скрикнув Лев Борисович. Цієї миті він був схожий на величезного розлюченого звіра. – Ти розумієш, що цими словами перекреслюєш усю мою працю за останні роки! Я відмовляюся тобі вірити!

– Ваша програма дійсно давала нові математичні знання, але вони виникали на основі аналогії з тими інструкціями, які були закладені при написанні програми. Мені це добре відомо, я з таким часто стикався. Вона імітувала розум, але дуже переконливо, – якомога спокійніше мовив Олег. – Така поведінка була закладена в інструкціях і вона чітко їх відтворювала. Мені жаль вас розчаровувати, але період подібних дитячих забавок я пройшов ще давно.

Професор різко обернувся до Олега:

– І тобі є чим похвалитися, – сказав він. – Ти чекав, аби я відкрив карти, щоб потім побити їх своїми козирами! – він

дивився на Олега, не відводячи погляд. – Говори!

– Тут все, чого я досяг за той час, коли ми бачились востаннє, – Олег дістав новий диск і вставив його у дисковод. – 700 мегабайт безсонних ночей і виправданих очікувань.

Лев Борисович стояв, склавши на грудях руки, і мовчав.

– Я хочу познайомити вас з програмою, яку навчив жити, усвідомлювати себе, – сказав Олег. – Без вступу про спроби і помилки, що привели до такого результату, перейду до головного. Марі, так я її назвав, по справжньому реагує на електронний світ, вона прогресує, відхилення від закладених інструкцій весь час зростають. На даний момент відхилення від початкової інструкції складає п'ять тисяч відсотків. Я вам зараз покажу те, що вона може робити.

Олег запустив програму і став поруч з професором. На блакитному фоні з'явився маленький паросток, який досить швидко перетворився на дивовижну квітку. Пелюстки розкрилися і професор побачив гарну дівчину. Сріблясто-синій одяг міцно обтягував молоде тіло. Вона поправила пишне волосся і посміхнулася.

– Це і є твоя Марі? – запитав Лев Борисович. – Ти хочеш здивувати мене вмінням створювати образи, подібні до людей? – не приховуючи іронії, сказав професор. – Це під силу зробити навіть школяру.

– Не зовсім так, – відповів Олег. – Я навмисне створив таку візуалізацію. Спочатку бавився машинками і вигадував неіснуючих істот. Але пізніше вирішив, що чоловіку природ-

ніше і приємніше працювати з дівчиною.

Олег клацнув клавішою F1 і на екрані біля Марі з'явилися п'ятдесят білих квадратів з числами від одиниці до п'ятдесяти. Олег курсором переміщував квадрати, зібравши ряд чисел: 1, 2, 5, 4, 9, 8, 45, 50, 11, 3. Після цього швидко зруйнував його, перемістивши квадрати по екрану у довільному порядку.

– А тепер уважно дивіться, Лев Борисович, – мовив Олег.

Професор побачив, як Марі повільно наближалася до кожного з квадратів і поступово збирала їх. Результат її роботи показав, що вона відновила ряд, створений Олегом:

1, 2, 5, 4, 9, 8, 45, 50, 11, 3

– Зачекай, – мовив Лев Борисович, не зводячи очей з екрану. – Це означає тільки те, що вона може повторювати елементарні операції.

Ні, – заперечив Олег. – Цьому вона навчилася сама. І зараз ви побачили не відтворення інструкцій, а усвідомлену дію на подразнення середовища. Це найпростіший вид творчості, який виникає на основі аналогії. Я впевнений, що з часом вона почне дійсно творити і змінювати свій світ, своє середовище, робити його комфортним для себе і підніметься до рівня могутнього інтелекту.

– Здається, наша зустріч – це подарунок долі. Саме для мене, – сказав професор, розміщуючись у кріслі. – Ти досягнув результатів, які мені навіть і не снилися, тому я не можу дозволити тобі зникнути знову.

– Це не просто, – мовив Олег, – я вільний художник. І в мої подальші плани не входило знову працювати в інституті.

– Я пропоную тобі очолити проект «Альфа», керівником якого до цієї миті був я.

– Ні, така перспектива мене не приваблює, – похитав головою Олег, ховаючи диск.

– Вислухай мене уважно. Цей проект – не іграшка, яку можна покинути у будь-який час. Він контролюється державою і ми повинні за будь-яких умов виконати покладені на нього завдання. З твого боку потрібне чітке цілеспрямоване керівництво, в усьому іншому обмежень не існуватиме. Крім того, скажу тобі відверто, ми не можемо залишити поза увагою людину, яка в питаннях безпеки держави сягнула надто далеко.

– Нічого не скажеш, приваблива пропозиція, – мовив Олег. – Але ж ви позбавляєте мене вибору.

– Іноді найкращий вибір – коли відома лише одна дорога. То як, погоджуєшся? – Лев Борисович нетерпляче кілька разів постукав олівцем по столі і рвучко встав.

– Потрібно подумати, – відповів Олег, приклавши вказівний палець до рота, наче наказував собі не випереджати події.

– Молодість і впертість – риси, які змінити може лише час. – Він зітхнув і після невеличкої паузи вів далі. – Мені відомо, що час від часу помічався неконтрольований доступ до дуже важливих файлів, як в нашій державі, так і в інших.

Хакер, який це робив, ніколи не залишав слідів, за ним полюють розвідки семи країн. Ти не знаєш, хто б це міг бути?

– Будь-хто, – відповів Олег.

– Гадаю, ми зрозуміли один одного. Даю тобі на роздуми день

Олег потис професору руку і зачинив за собою двері.

Розділ 5. Проект «Альфа»

До останнього моменту Олег не знав, хто працюватиме з ним у проекті.

– Боже мій, такий збіг обставин! – сплеснула у долоні Марина. – Мене попередили, щоб чекала сюрприза, але це схоже на сон.

– Ми, як і раніше, разом, – мовив Віктор, протираючи скельця окуляр.

Олег не вірив власним очам: перед ним стояли його найкращі друзі по університету.

– От і перетнулися наші життєві дороги, – мовив задоволено Олег.

– Це Віра – дружина Віктора, – сказала Марина і підійшла до стрункої рудоволосої жінки. – А це Павло – мій чоловік, – продовжила вона, вказуючи на вродливого зеленоокого чоловіка. – Я впевнена, що ти одобриш наш вибір.

– Попрацюємо, подивимось, – відповів Олег.

– Невже нам не пощастило з керівником? А обіцяли чуйного і доброго, – пролунав дзвінкий голос Віри. Від цих слів стало весело, настільки непосредньо і по-дитячому вони прозвучали. – Доведеться перевиховувати і вчити гарним манерам.

– Даремно, краще підкоритися, – мовив Віктор.

– Знову з мене агресора робите, – обурився Олег. – На ви-

пускнуму вечері знущалися і тепер. Я дійсно добрий, але вимогливий.

– Ми не сумніваємося, – в один голос сказали Віктор та Марина і розсміялися...

Рік промайнув, наче один день. Програма добре почувалася у відведеному для неї просторі, розвивалася навіть швидше, ніж передбачалося й зі старанністю відмінника оволодівала знаннями, які їй пропонували. Збирання рядів чисел було вже в минулому, тому що навіть генерований ряд в мільйони чисел Марі відтворювала за тисячні долі секунди. Період подібних забавок незворотно пройшов. Комп'ютер, де вона жила, був абсолютно ізольований. Олег і його група чітко усвідомлювали – максимальний контроль за ситуацією забезпечить ефективну роботу і спокій та вбереже від незапланованих можливих наслідків експерименту. Внутрішнє відчуття підказувало Олегу, що найважливіші результати ще попереду...

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.